

rétegrajz	az óra menete	írásvetítővel közölt kép
<p>Kéreggátlomány</p> <p>velőgátlomány</p> <p>Veszmedence</p>	<p>Ellenőrizd a munkád helyességét!</p>	

Dr. Révész Béla

AZ 1970/71-ES TANÉVBEN SZEGEDEN MEGRENDEZETT MEGYEI ÉS VÁROSI ALTALÁNOS ISKOLAI FÖLDRAJZ TANULMÁNYI VERSENY TAPASZTALATAI

1967 februárjában indultak meg a Magyar Úttörők Szövetsége Városi Elnökségének kezdeményezésére városunkban a tantárgyi vetélkedők. Azóta ötször ismétlődtek a versenyek. Javult a szervezés, emelkedett a feladatok színvonala, de mintha egy kicsit visszaesett volna a lelkesedés. Pedig egy-egy verseny sok segítséget nyújthat az oktatásban-nevelésben egyaránt, ha eredményeit nagy hiányosságait felhasználjuk további munkánkban. Hiszen így lehetőség nyílik a tanulságok levonására, az egységesebb színvonal (városi és megyei szinten) kialakítására, a kiemelkedő tanulói és tanári munka értékelésére. Ahhoz azonban, hogy a verseny ezt a feladatot be tudja tölteni, szükséges:

1. körültekintő, előzetes szervezés,
2. megfelelő versenyanyag,
3. jó rendezés,
4. objektív elbírálási lehetőség megteremtése,
5. az eredmények értékelése, feldolgozása.

E szempontok szerint ismertetem az 1971. februárjában Szegeden megrendezett városi és megyei földrajz szaktárgyi versenyek tapasztalatait.

I. Az előzetes szervezés már másfél hónappal a verseny előtt megkezdődött. A Magyar Úttörők Szövetsége Városi Elnöksége meghatározta a verseny időpontját, helyét, és felkérte a verseny szervezőbizottságát munkája megkezdésére. Ebben az évben a bizottság hat tagú volt. Sokrétű munkájuk közül csak a legfontosabbakat emelem ki. Első feladatként körvonalozták a verseny anyagát, felmérték a megoldáshoz szükséges tanulói segédeszközöket, majd körlevél útján időben kiértékeltek az iskolákat.

Ezután kezdődött meg a versenyanyag részletes kidolgozása, az írásbeli és szóbeli feladatok összeállítása. Megállapították az egyes feladatok elérhető pontszámait. Felmérték a résztvevő tanulók számát és megkezdődött a feladatok sokszorosítása.

II. A versenyanyag ebben az évben is az ismeretek igen sokrétű felmérését biztosította. Tartalmazta

- az 5-8. osztály tantervi anyagából a verseny időpontjáig elvégzett térképészeti (térképismereti), csillagászati, Magyarország és a Világ természeti és gazdaságföldrajzi tényismereteit,
- mindezekben belül arányosan a topográfiát,

- fogalmi ismereteket, jelenségeket, összefüggéseket, gyakorlatokat,
- az úttörő próbák anyagát,
- természetföldrajzi és gazdaságföldrajzi aktualításokat.

Példák:

Topográfiai ismeretek felmérése (Megyei verseny anyagából). (1. ábra)

NEVEZD MEG A TÉRKÉPEN JELÖLT TÁJAK ÉS VÁROSOK NEVÉT!

○ TÁJ
• VÁROS

TÁJ	VÁROS
1	1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	8
9	9
10	10

1. ábra

Fogalmi ismereteket felmérő feladatok közül. (Városi verseny anyagából.) (2. ábra)

MIT ÁBRÁZOLNAK AZ ALÁBBI RAJZOK? JELLEMEZD NÉHÁNY SZÓVAL!

2. ábra

A jelenségek ismeretét ellenőrző feladatok közül. (Városi verseny anyagából.) (3. ábra)

Mely országok termelik és tenyésztik a legtöbbet az alább felsorolt növények és állatok közül a Földön?

búza: szőlő: tea:
 rizs: kukorica: kakaó:
 gyapot: napraforgó: dohány:
 cukornád: kávé: cukorrépa:
 juh: szarvasmarha: sertés:

3. ábra

Az összefüggések ismeretét felmérő feladatok közül. (Megyei verseny anyagából.) (4. ábra)

	TISZA	SÁRGA F.	SZAJNA	KONGÓ
MIKOR ÁRAD ? /ÉVSZAK, HÓNAP/				
MI AZ ÁRADÁS OKA ?				
MILYEN A VIZ- JÁRÁSA ?				
MIÉRT ?				
MIKOR SZÁLLIT A LEGKEVESEBB VIZET ? /ÉVSZAK, HÓNAP/				
MIÉRT ?				

4. ábra

Gyakorlatok közül. (Megyei vetélkedő anyagából.) (5. ábra)

E példák az írásbeli anyagból valók. Néhányat ismertetek a szóbeli versenyanyagból is.

(A városi verseny anyagából.)

Topográfia:

1. Mely városban és országban található az alábbi létesítmények. Colosseum, Tower híd, Kreml, Eiffel torony, Akropolisz.

2. Határozd meg a következő városok földrajzi helyét és ismertesd nevük eredetét! Uljanovszk, Karl-Marx-Stadt, Dimitrovgád.

Fogalmak:

Határozd meg az alábbi kifejezéseket!

szoros, hóhatár, hágó, ősföld, tanúhegy, vándorkő.

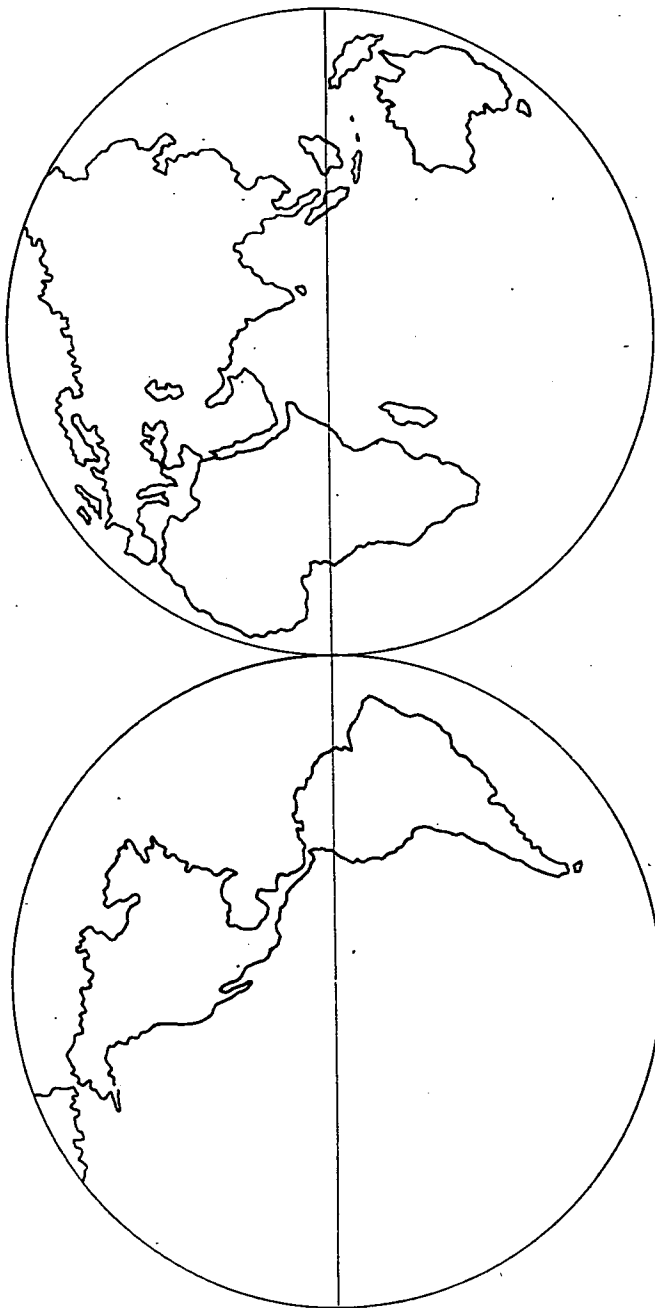
Jelenség:

Sorold fel a Dunántúli-középhegység és a dombságok felszín alkotó anyagait!

Összefüggés:

Milyen összefüggést látsz a Nyírségben a természeti adottságok és a mezőgazdasági termelés között?

ÁLLAPITSD MEG A TÉRKÉP MÉRÉSKÉPÉT! / AZ EGYENLÍTŐ SEGÍT. /
EZUTÁN HATÁROZD MEG ÁZSIA, AFRIKA ÉS DÉL-AMERIKA É-P IRÁNYÚ KITERJEDÉSÉT!

5. ábra

Gyakorlat:

Hogyan tudsz tájékozódni nappal karórád segítségével?

Az ismertett feladatok csak példák a verseny anyagából. A teljes verseny anyaga a városban 8 írásbeli (max. 150 pont) 3 szóbeli (max. 40 pont), a megyeiben 8 írásbeli (max. 106. pont) és 4 szóbeli (max. 100 pont) feladatcsoportból állt.

III. A rendezés. A versenyek a Magyar Úttörők Szövetsége Városi és Megyei Elnöksége, valamint a Szegedi Tanárképző Főiskola segítségével kulturált körülmények között zajlottak le. Ideális volt a versenyzők elhelyezése. A feladatokhoz szükséges eszközök (térképek, közetek, földgömb, termés és termékgyűjtemény stb.), sőt ezek időnkénti eltakarása is biztosítva volt. A verseny két részben bonyolódott le. Először az írásbeli feladatokat oldották meg a tanulók. E feladatlapok folyamatos – elkészülésük sorrendjében történő –, összeszedését az e munkába önként bekapcsolódott főiskolai hallgatók végezték el, és tették gördülékennyé ezáltal az értékelés munkáját. Mire az utolsó feladatlapot is kitöltötték a tanulók, az értékelés is befejeződött. Fél óras pihenő után megtörtént az eredmények kihirdetése, és elkezdődhetett a döntőbe jutottak számára a szóbeli verseny. (A döntőbe az írásbeli feladatok összesített pontszámának 60%-ával jutottak a tanulók.) A pontos, körültekintő szervezés tette lehetővé, hogy a délelőtt 9 órakor elkezdődött verseny fél 2 óra – az eredményhirdetéssel együtt – be is fejeződjék.

IV. Az objektív elbírálás is a körültekintő szervező munkának volt köszönhető. Mivel biztosítható volt a versenyzők elszigeteltsége, azonos feladatokat kaphattak a tanulók az írásbeli és szóbeli versenyen egyaránt. A pontosan kidolgozott válaszok (a várt információk száma tekintetében) az adható maximális pontszámok egyértelmű meghatározása, és ezek sokszorosított példányai lehetővé tették az egységes és reális értékelést. Jó szolgálatot tett a magnetofon, amely a szóbeli válaszok megisméltésének lehetőségével a teljes igazságosságot biztosította.

V. A versenyek eredményét legjobban a számok mutatják.

A városi írásbeli verseny eredményei:
(zárójelben a szóbeli verseny eredményei)

Rajtszám	Feladatsorszám								Össz. pont	% -ban
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.		
	Elérhető maximális pontszám								160 (40)	100,0
	6 (12)	23 (14)	22 (14)	33	23	9	8	26		
68.	6	15	7	23	17	4	5	8	85	56,6
61.	6	16	5	14	13	5	5	14	78	52,—
33.	6	9	4	15	16	1	3	6	60	40,—
18.	6 (6)	21 (8)	20 (10)	28	20	9	7	24	135 (24)	90,— (60,—)
43.	6 (8)	18 (10)	19 (12)	28	21	8	8	20	128 (30)	85,4 (75,—)
39.	3 (11)	20 (9)	21 (13)	26	23	8	5	20	126 (33)	82,— (82,5)
51.	6 (8)	23 (7)	19 (9)	32	20	7	7	20	134 (24)	89,5 (60,—)
47.	2	14	11	15	22	2	7	16	89	59,2
58.	2	13	6	10	11	3	7	12	64	46,2
8.	6	4	6	14	8	8	8	18	72	48,—
80.	2	12	2	6	5	3	4	8	42	28,—
7.	6 (9)	20 (9)	19 (10)	28	20	9	8	26	136 (28)	90,9 (70,—)
49.	6 (12)	22 (18)	22 (14)	33	17	9	8	26	143 (39)	95,3 (97,5)

Sajnos a tanulók teljesítménye városi szinten igen nagy eltérést mutat. Míg a legjobb eredmény írásbelin 95,3% – ami rendkívül magas –, viszont a leggyengébb tanuló csak 28,0%-os teljesítményt nyújtott. Szóbelin már kisebb a szintkülönbség. (A legjobb 97,5%, a leggyengébb 60,0%.) Sokkal többet mondanak azonban a számok a tanulók teljesítményéről, ha az elért pontszámokat a „Földrajzi feladatlapok”-on már jól ismert kategóriák szerint vizsgáljuk.

Írásbeli

Szerezhető pontsz.	I. Topográfia 43	II. Fogalmak 24	III. Jelenség 32	IV. Összefügg. 45	V. Gyakorlat 6
rajtszám					
68.	19	17	18	29	6
61.	27	13	14	21	6
33.	13	16	13	16	6
18.	42	20	32	38	6
43.	37	20	32	39	6
39.	37	23	32	33	3
51.	36	20	31	42	6
47.	24	22	23	24	2
58.	21	16	27	15	2
8.	32	8	20	15	6
80.	15	5	7	21	2
7.	43	21	31	36	6
49.	43	19	32	44	6
Összesített pontszám %-ban:	69,8	67,4	75,0	63,8	88,5

Így azt is láthatjuk, hogy az írásbelin és szóbelin egyaránt legjobb eredményt a gyakorlatok, jelenségek és a topográfia kategóriájában érték el a tanulók. Ugyanakkor legalacsonyabb a teljesítmény a fogalmak és az összefüggések ismeretét felmérő feladatoknál.

A megyei verseny eredményei

Rajtszám	Feladatsorszáma								Írásbeli	Szóbeli	Összes
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.			
	Elérhető maximális pontszám										
	3	6	12	5	10	20	20	30	106	100	206
1.	2	—	4	—	6	15	12	6	45		
2.	—	2	12	—	10	19	15	23	81	78	159
3.	—	—	11	—	10	16	16	24	77	88	165
4.	—	2	6	1	8	15	19	11	62	55	117
5.	—	2	—	2	9	14	14	21	62	60	122
6.	—	1	2	2	5	13	6	7	36		
7.	—	2	3	—	7	9	12	8	41		
8.	—	2	7	3	10	16	13	12	63	68	130
9.	—	—	3	—	1	15	8	8	35		
10.	—	—	5	1	5	9	6	19	45		
11.	—	—	12	—	9	12	15	19	67	72	139
12.	—	—	5	1	6	14	12	11	49		
13.	—	—	6	1	4	16	13	11	51		
14.	—	—	6	1	5	18	17	14	61	70	131
15.	—	—	4	3	2	10	10	3	32		

Feladatok a jövőben: az előzőekben összegezett eredmények meghatározzák számunkra a feladatokat.

1. A városi (és megyei) szinten meglévő óriási különbségek (95,3% és 28,0%, ill. 80% és 31%) felszámolása érdekében célszerű lenne továbbképzési nappá tenni a földrajzi verseny napját. Így a szaktanárok maguk látják majd tanítványaik eredményeit és hiányosságait, ugyanakkor tapasztalatokat is szereznek a verseny lebonyolításához, és ezáltal háziversenyük színvonala is emelkedik.

2. A fogalmi és az összefüggések ismeretét felmérő feladatok eredményeinek alacsony százaléka arra hívja fel a figyelmet, hogy az oktató munkánkban jobban kell törekedni a tiszta fogalmak kialakítására és az összefüggések megértésére.

3. Nagyobb gondot kell fordítani tanításaink során az aktuális kérdések, események ismeretetésére, s e munkába be kell vonni a tanulók minél nagyobb csoportját.

4. A versenyanyag összeállításánál arányosabbá kell tenni – a városi versenyen – az elérhető írásbeli és szóbeli pontszámokat. Biztosítani kell az egyértelmű kérdésfogalmazást a feladatoknál.

Jámbor Gyuláné és Pósa Lajos
Szeged

AZ ÁTMENET MEGKÖNNYÍTÉSE AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA 4. OSZTÁLYÁBÓL AZ 5. OSZTÁLYBA MAGYAR IRODALOMBÓL

Sok pedagógusnak jelent nehézséget év elején az ötödik osztályban való tanítás. Panaszkodnak, hogy a gyerekek nem képesek önálló feleletre, gondolataikat legtöbbször nem tudják segítő kérdések nélkül kifejezni, a feladatok megoldását túlságosan lassan végzik, fejletlen az olvasási, írás és számolási készségük. Az 5. sz. módszertani levél konkrét tanácsokat ad e nehézségek áthidalásához. Úgy vélem, az itt közreadott eljárások is könnyítenek e probléma megoldásán.

1. A tanulók megismertetése a konkrét tényekkel.

Irodalomból az első félévben a tanulók megismerkednek a népköltészet alkatosaival: a közmondásokkal, talalós kérdésekkel és a népmesékkel. Ez a tanítási anyag nagyon sok lehetőséget nyújt a tanulók gondolkodásának fejlesztésére, elősegíthetjük szókincsük gyarapítását, helyes mondatalkotásukat, mondatfűzésüket, önálló véleményük kialakítását. Követelmény: TU. 230. l.

... Értelmesen, összefüggően tudjon beszámolni az olvasott művek eseménytartalmáról. Beszámolójában jusson kifejezésre – életkorához mért – határozott, haladó szellemű állásfoglalása a szereplőkkel, helyzetekkel kapcsolatban. Egyszerű megfogalmazásban tudjon számot adni azokról, az érzelmekről, amelyeket benne az olvasott szépirodalmi alkotások kiváltottak. Beszámolójában törekedjék az írók, a költők szavainak, kifejezéseinek megfelelő módon való felhasználására ...”

Mielőtt a tanulók megismerkednének a konkrét tényekkel, szükséges, hogy

a) felkeltjük érdeklődésüket.

Hogyan sikerült ezt elérnem?

A közmondások tanítása.

1. óra: Az Egyszer volt Budán kutyavásár című olvasmány felelevenítése. Hogyan születik a népi mondás, közmondás? Rövid beszélgetés után: ti is ismertek ilyen közmondásokat!

Az érdeklődés felkeltése: minden tanuló kap egy papírcsíkot, amelyen az alsó tagozatban megismert, félbehagyott közmondást kell kiegészíteni. Ez történhet versenyszerűen is. Utána megkérdezzük a gyerekektől: Szeretnétek még ilyen érdekes közmondásokat megismerni? Igen? Akkor jól figyeljetek!

A talalós kérdések.

Hasonló eljárást alkalmazhatunk a talalós kérdések előkészítésénél is. Ennél a témánál az érdeklődés felkeltése nem közvetlenül e tanítási órán történik. Pl.: a faliújságra kitett kérdéseket oldják meg a tanulók. Játékos, nem túl nehéz talalós kérdésekkel felkelthetjük érdeklődésüket, ösztönözhetjük (jó osztállyal) azok gyűjtésére is.

A népmesék.

A népmesék tanításánál ugyanennek a célnak eléréséhez elegendő volt néhány meseillusztráció bemutatása, lehetőleg a gyerekek által hozott, színes mesekönyvből. (Illyés: 77 magyar népmese, Andersen: A vadhattyú és más mesék, Grimm legszebb meséi stb.) vagy a megfelelő diafilmek néhány kezdő képének vetítése (Tündér Ilona, A két bors ökröcske stb.) s csak ezután követ-